

ALKOTÓMŰHELY

STOJANOVIĆ-KÁICH KATALIN

ŐSI KÜZDELMEK ÁBRÁZOLÓJA

»Mi van a fölszín alatt a Bácskában?! ... Hogy is kaparná azt ki idegen patkó?! ... A Pegazusnak, a patkónak odavalónak kell lenni, hogy a füvek és a nádasok alatt megtalálja a tündérkastélyt. Mert az megvan nálunk...«

(Papp Dániel: *Tündérak Magyarhonban*)

Köszöntjük Milan Konjovićot, köszöntjük az embert és a művészt születésének hetvenötödik évfordulója alkalmából. Szeretnénk szóban megköszönni mindazt a szépet, nemeset, mélyel eddig is megajándékozott bennünket, és várjuk színéinek újabb csodáit.

Boldog lehet az az ember, aki állandóan csak adni tud, aki önnön-magát fel tudja mutatni, akinek sikerül az az örök, titkos emberi vágy, amelyet Ady Endre, éppen egy nagyváradi tárlat kapcsán, így fogalmazott még:

Szeretném magam megmutatni,
hogy látva lássanak.

Boldog az az ember, aki nem szorul mások adományára, de teljes, méztelen önmagát nyújtja felénk, hogyha már mi nem vagyunk képesek az önkifejezésre, segítsé bennünk a felismerést, a természet legcsodálatosabb misztériumának megismerését, az embertitok megfjtését.

Az ember és műve elválaszthatatlan egymástól. Féltve őrzött, rejtett tudat alatti világ tárul elénk, de csak akkor, ha levetjük magunkról a szürke hétköznapi álarcát, és van bátorságunk — az önelemzés keserves kálváriáját végigjárva — megmutatni létünk valódi, álcázatlan egyszerűségét, s az emberi lényegét, a lélek megfjthetetlen misztériumát. Az ember talán sohasem jut el a totális megismerésig, hiszen az az út, melyet ennek érdekében újra és újra megjárni kénytelen, végtelen. A beteljesülés csak pillanatnyi lehet, holnap már más

igazságok felé fordul tekintetünk, új vágyaink, álmaink születnek, s azokat kergetjük, azok felé nyúlunk ki kérés kezünk, s nagyon boldogtalanok vagyunk, ha el nem érhetjük.

A művész alapvető magatartása mindig a teljes életre való törekvés útjának szüntelen keresése, az élet pedig kimeríthetetlen. Konjović mondta egy alkalommal: »Az élet csodáját senki sem oldja meg.« Mégis, az igazán nagy művész ezt az eleve meddőnek látszó harcot vívja meg, s a küzdelem során elő-előtörnek az emberi lényeg mélyebb forrásai, amelyek végső soron mégiscsak a teljes élet megismerését szolgálják.

Milan Konjović képei együttesen is, de külön-külön is, ezt az ősl emberi küzdelmet ábrázolják, amelyet Ács József »a fény és árnyék« küzdelmének nevez, melynek során a művész megpróbál behatolni a »minden titkok titká«-ba, s közöttük is a legnagyobb titkot próbálja megfejteni: önmagát. Különösen jellemző ez az embert ábrázoló műveire, melyről így vall a Mester: »Annak ellenére, hogy táj- és búza-festőnek tartanak, az ember izgat, őt szeretem — s rajta keresztül a magam szenvedélyét ábrázolom«. (Dolgozók, 1971, 52. szám.)

Az a felismerés, hogy: »A művészet menekülés a halál elől«, a tudatos, mindent vállaló, teljességre törekvő ember hitvallása, aki tudja, hogy csakis ily módon győzheti le az ember a fizikai megsemmisülés fenyegető nihilizmusát, az ebből eredő cinizmust, s mentheti át az utókor számára a szellem, a lélek üzenetét, melynek alapvető mondanivalója az emberbe vetett feltétel nélküli hit. Hinni és bízni tudni az emberben, ez Milan Konjović művészetének örök, kiapadhatatlan forrása, s ez teszi őt korunk nagy humanistájává. Innen táplálkozik a képeiből áradó optimizmus, az a mérhetetlen melegség, mely a narancs- és sárga színek váltakozásában simogatóan, megnyugtatóan hat, s melynek látására felenged az emberben a dúló belső feszültség, s az elidegenedéstől visszavezet az értelmes élet igenlése felé, önbizalmat ad.

A búza- és a kukoricatáblák, a napraforgók, a végtelen mezők sokszor csak pusztán a tiszta színek alkalmazásával, kétségbevonhatatlanul az élet himnikus dicséretét fejezik ki, s az élet gyökeréig hatolva, annak egyik döntő mozgatóerejét, a termékenységet szimbolizálják. Igazolják a festő egyik kijelentését: »A búzáképekben is ott van az ember —, (...) csak meg kell látnunk.« E képeknek lényege nem a természet ábrázolása. Az csak ösztönzés, eszköz, melynek segítségével kimondja véleményét a világról, az emberről, a létezés értelméről. S e létezés értelme az a küzdelem, melyet az ember vív a lehetetlennel, az elérhetetlennel, mert csak így tudja fölszabadítani saját magát, mert csak így tudja önmaga előtt igazolni a létezést.

Konjović képeiből a korlátaiból fölszabadult ember életigenlése árad. A színek gazdagsága egy belső, lelki gazdagságról árulkodik, és arról az önzetlen, mindig csak adni vágyó magatartásról, mellyel e képek megajándékozzák a szemlélőt. Az öröm és boldogság ellenpólusaiként megtaláljuk a sötét, a borús árnyékokat, melyek megpróbálják az emberbe fojtani a hitet. Konjović művészi hitvallása e két

elem egységbe kényszerítésén alapul. E két elem egymást kiegészítve keleti fel bennünk az életről való gondolkodás kényszerét, s így válunk, ha csak passzív részeseivé is, annak a küzdelemnek, amely a teljesség meghódítására irányul.

»Nálam mindig a fény győz, és mindenen áttör« — mondta erről a művész. Ennek az üzenetnek kisugárzása az, amely megnevesíti, emberi közelségbe hozza még azokat a képeket is, melyekben látszólag a sötét, hideg tónusú színek dominálnak, a Konjovićra oly jellemző fekete kontúrokat feszítve.

Az emberről festett portrék sokszor groteszk, szarkasztikus elemei a belső lelki eltorzulások vetületeiként jelentkeznek, s a megértést, nem pedig a megvetést szimbolizálják. A szeretet nem áll mindig abból, hogy mepróbáljuk eltusolni az elferdüléseket. Az őszinte, mélyről fakadó szeretet arra tanít bennünket, hogy az embereket hibáikkal együtt fogadjuk el. Konjović portréi ennek az elfogadó, de egyben figyelmeztető szeretetnek a jegyében születtek. Arra figyelmeztetnek bennünket, hogy a körülöttünk levő világban nincsen minden rendben, s nagyon sokat kell még tennünk, hogy az emberek arcáról kisimuljanak az eltorzulások. Amikor figuráinak modelljeit olyan egyének közül választja, mint Đura Kilenc, Đura Voštar, vagy Đura Kikela, akkor ezt nem azért teszi, hogy kinevesse, elítélje az embert. »Ezek ott hordják az arcukon egész élettörténetüket« — mondta róluk maga a művész. Azt hiszem, a szeretet erőpróbájáról van itt szó. A lelki deformáció, a lelki nyomorúság ábrázolása módot ad a teljes értékű szeretet kifejezésére. S ismét ezek egyensúlyaként ott vannak az olyan festmények, mint amilyen az Emma és Verocska, Emma a kertben stb.

Ha Konjović megfogalmazásában »a boldogság nem más, mint egyensúly a világ és magam között«, úgy művészetében erre az egyensúlyra való törekvés jut mindenkor kifejezésre, melynek drámai megfogalmazását a színek adják. Attól függően, hogy milyen mértékben sikerült ennek az egyensúlynak közelébe jutni, válik egy-egy kép számunkra a szépség, a megnyugvás, a csend, vagy pedig a belső háborgásokat fölcsabadító, pusztító örök torrásává.

Az a tudatos határozottság, mely Milan Konjović egész egyéniségét áthatja, az a művészi öntudat, mely megvédte őt attól, hogy szülővárosába visszatérve a végtelen vajdasági kényelem megfojtsa, megbénítsa egyéniségét, ott van minden egyes széles lendületű ecsetvonásában, annak az örök igazságnak bizonyításául, hogy a művészet nagyjai mindenhol és mindenkor az emberiséget tudják szolgálni, ha tudnak rendíthetetlenül önmagukban hinni.

Milan Konjović felfelé ívelő pályáján sohasem kételkedett önmagában. Ezért volt bátorsága negyven évvel ezelőtt otthagyni Párizst, s eljönni közeink, a kultúra peremvidékére, hogy képeivel, melyeknek mindenkori ihletői a vajdasági tájak, enteriőrök voltak, s e földnek lakói, megtanítson bennünket a szülőföld, az esendő ember szeretetére, rákényszerítsen egykedvű, lomha gondolkodásunk fölszámolására, s belopja szílvünkbe a nagyvilágot, s vele mindazt, ami képes lesz a provincializmus tespedtségéből kiszakítani bennünket, ha csak arra az időre is, míg a képeit szemléljük.

Ma ezt a példamutató bátorságot is köszönjük neki, az emberi és művészi nagyság e megdönthetetlen bizonyítékát, azt a kitartást, mellyel megvédte magát a rosszindulatú gáncsoskodástól, s a mai napig kitartott mellettünk, vállalt bennünket.

A lélek magasra törő lángolását nem lehet gúzsba kötni, nem lehet elfojtani. Erről vallanak azok a képek, melyeknek harsogó, vad színei az ősi, elementáris, a fölszabadult erő tűzével perzselnek, felégetik a hitetlenség, a kételkedés, a közöny korlátait, szétfeszítik a szigorú, egységbe kényszerítő fekete körvonalakat, s a szabadon való gondolkodás szimbólumává magasztosulnak. Köszönjük a Mesternak a közöttünk eddig eltöltött negyven évet, amely ha néha úgy is rémlett, hogy hiábavaló, végeredményben mégiscsak őt igazolta: az emberbe vetett sziklaszilárd hitét, melynek segítségével életművét megővta az absztrakt művészet sokszor antihumánus cinizmusától, s sallangtól mentesen fejezte ki mindazt, ami a teljes értékű emberi élet igentését hirdeti.

»Számomra Vajdaság a bölcső, a legnagyobb szerelem és a sírhelyem«. E vallomásánál beszédesebb az a tett, mellyel 1966-ban megajándékozta a várost. Életművének féltett kincsét adta nekünk, ahogyan ő megfogalmazta: »Képek, melyek velem maradtak, amelyekről sohasem akartam elszakadni, amelyeket nem tudtam megtagadni a legnehezebb pillanatokban sem, amelyeket féltékenyen őriztem, ezeket a képeket ennek a galériának ajándékozom. Azé a városé ezek a képek, melyben születtem, amelyben a tudatom ébredezni kezdett, ahol ember lettem, ahol művésszé formálódtam.«

Köszönjük, Mester!